

اعتبارسنجی و نقش آن در پیشگیری از پول‌شویی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی ایران

حمید رضا میرزاجانی*

مجید نجات زادگان**

تاریخ پذیرش: ۹۶/۳/۹

تاریخ دریافت: ۹۵/۱۱/۳۰

چکیده

با توجه به آثار زیان بار پول‌شویی بر اوضاع اقتصادی، سیاسی و حتی فرهنگی ایران و لزوم مبارزهٔ بیش از پیش با این پدیدهٔ شوم، مخصوصاً در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین دروازه‌های شستشوی پول‌های کثیف و نقش مؤثر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به‌عنوان هستهٔ اصلی حفاظت از سیستم مالی، مقاله حاضر در پی آن است تا با بررسی مفهوم، شرایط و ویژگی‌های اعتبارسنجی، نقش آن را در مبارزه با پول‌شویی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی ایران مورد بررسی و تدقیق قرار دهد و از این ابزار کمتر شناخته شده در راستای پیشگیری از پول‌شویی نیز بهره‌گیرد.

کلید واژگان

اعتبارسنجی، بانک، پول‌شویی، پیشگیری، موسسه اعتباری غیربانکی.

* استادیار دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد.

mirzajani.hamid-reza@hotmail.fr

** فارغ‌التحصیل مقطع کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد.

majidnejatzadegan@gmail.com

مقدمه

در دوره حاضر گسترش فساد اقتصادی و جرایم سازمان‌یافته^۱ که به‌عنوان ریسک‌های درجه ۲ «ریسک‌های قابل توجه» محسوب می‌شوند، به‌عنوان معضلی برای جامعه جهانی محسوب شده و بر لزوم توجه همه کشورهای به آنها تأکید شده است.^۲ جرم پول‌شویی به‌مثابه یکی از مهم‌ترین مصادیق این دسته از جرایم، به‌عنوان عملی که به‌قصد مشروع جلوه دادن و قطع رابطه عواید ناشی از اقدامات مجرمانه با منبع مجرمانه موجد عواید (فارغ از شدید یا خفیف بودن واقعه مجرمانه) تعریف شده است، مشوق بسیاری از جرایم دیگر نیز می‌باشد؛^۳ به‌نحوی که هم‌اکنون مقابله با پول‌شویی به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین راهبردهای مبارزه با سایر جرایم محسوب می‌گردد. حجم بالای پول‌شویی در ایران و رشد فزاینده آن که از ۶ درصد تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۵۰، به ۱۵ درصد در سال ۱۳۶۰ و ۲۰ درصد کل فعالیت‌های اقتصادی کشور در سال ۱۳۸۲ رسیده^۴ و همچنان در حال رشد است^۵ از یک‌سو، و تعداد بالای بانک‌ها و مؤسسات

۱. در سال ۲۰۰۹ م حجم تجارت غیرقانونی در کل دنیا حدود ۳۰۰/۱ میلیارد دلار تخمین زده شده که در حال افزایش است. برای مطالعه بیشتر ر.ک: بی‌نام، ارزیابی ریسک‌های جهانی در دوره ۲۰۲۰-۲۰۱۰، دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (ترجمه: World Economic Forum. Global Risks 2011, Sixth edition. www.weforum.or فروردین ۱۳۹۱، شماره مسلسل ۱۲۳۳۵، ص ۳.

۲. همان، ص ۳.

۳. بنا به گزارش مشترک سالانه وزارت خزانه‌داری و وزارت دادگستری ایالات‌متحده امریکا درباره استراتژی ملی پول‌شویی برای سال ۱۹۹۹ جرم پول‌شویی به‌خودی‌خود برآیند و سرچشمه گرفته از ۱۷۰ جرم تعریف‌شده دیگر است که در صورت مبارزه با پول‌شویی، می‌توان به نتایج قابل‌توجهی در از بین بردن ریشه‌های این جرائم نائل شد (The National Money Laundering Strategy for ۱۹۹۹, The US Department of the Treasury / The US Department of Justice, Sep. ۱۹۹۹, PP. ۵-۷).

۴. صبوری دیلمی، محمدحسن؛ شفیعی، سعیده، پیامدهای پولشویی و راهکارهای پیکار با آن در ایران، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، خرداد و تیر ۱۳۸۸، شماره ۲۶۱ و ۲۶۲، ص ۲۴۹.

۵. پور سلیمی، مجتبی؛ کیخا، مهدی؛ سلمانی قرائی، کامران، مدلی نوین برای برآورد حجم پول‌های کثیف در اقتصاد ایران (کاربرد روشهای عددی و مسئله معکوس در اقتصاد)، دو فصلنامه اقتصاد پولی، مالی (دانش و توسعه سابق) دوره جدید، سال بیست و سوم، بهار و تابستان ۱۳۹۵، شماره ۱۱، ص ۲۳۱.

۶. انواری، ابراهیم؛ زراءنژاد، منصور؛ بابعالی، وحید، برآورد حجم پول‌های کثیف در ایران، اهواز: دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، ۱۳۹۳، ص ۱۲۲.

اعتباری غیربانکی^۱ ایران و فقدان نظارت مناسب بر آنها^۲ سبب شد تا فارغ از راهکارهای مرسوم و شناخته‌شده جهانی برای رویارویی با این پدیده، در مقاله حاضر به بررسی ابزاری که تاکنون استفاده از آن در مقابله با پول‌شویی مورد غفلت قرار گرفته است، یعنی اعتبارسنجی، پرداخته شود.

اعتبارسنجی به‌عنوان مفهومی که با وجود سابقه حدود ۸۰ ساله در دنیا، در ایران از سال ۱۳۸۵^۳ پا به عرصه وجود گذاشته است، پدیده‌ای نوپا و بسیار نیازمند توجه است که می‌تواند به‌عنوان ابزاری کم‌هزینه و پربازده به‌منظور مبارزه با پول‌شویی به‌کار گرفته شود. در مقاله حاضر، پس از بیان توضیح مختصری در باب مفهوم اعتبارسنجی و انواع آن، به بررسی نقش آن در مقابله با پول‌شویی پرداخته خواهد شد.

۱. اعتبارسنجی

۱.۱. مفهوم و هدف اعتبارسنجی

اعتبارسنجی (رتبه‌بندی) روشی علمی است که در آن با استفاده از مدل‌های آماری، تاریخچه و حساب‌های اعتباری فعال افراد، ریسک اعتبار یا وام جدید افراد تخمین زده می‌شود.^۴ همچنین در تعریفی دیگر به فرایندی که به کمک آن، میزان توانایی اشخاص برای ایفای تعهداتشان

۱. برابر بند (ه) ماده ۳۱ قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱، مؤسسات اعتباری غیربانکی مؤسساتی هستند که در عنوان خود از نام بانک استفاده نمی‌کنند، ولی به تشخیص بانک مرکزی ایران واسطه بین عرضه‌کنندگان و متقاضیان وجوه و اعتبار می‌باشند و عملیات آنها در حجم و نحوه توزیع اعتبارات مؤثر است. همچنین ماده ۱ مقررات ناظر بر تأسیس و شیوه فعالیت مؤسسه‌های اعتباری غیربانکی موضوع مصوبات مورخ ۱۳۷۱/۴/۱۳ و ۱۳۷۳/۱۰/۳ شورای پول و اعتبار مؤسسات اعتباری غیربانکی را مؤسساتی معرفی نموده است که از طریق جذب سپرده‌های مجاز بانکی (به‌استثنای سپرده قرض‌الحسنه جاری)، اخذ تسهیلات و استفاده از سایر ابزارهای مالی به تجهیز منابع مبادرت نموده و این منابع را به اعطای تسهیلات اعتباری اختصاص داده یا به هر نحو دیگری به تشخیص بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، واسطه بین عرضه‌کنندگان و متقاضیان منابع مالی باشند.

۲. به منظور مشاهده نقش بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی ایران در پولشویی ر.ک: نجات زادگان، مجید، «بایسته‌های مقابله با پولشویی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، ۱۳۹۵.

۳. ر.ک: وبگاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://irancreditscoring.com/Services/Departments/Index.aspx?ObjId=1&PageId=1003>

۴. زندی نیا، ابوالفضل (پرویز)، اعتبارسنجی در آمریکا و اروپا، تازه‌های اقتصاد، شماره ۱۱۵، بهار ۱۳۸۶، ص ۳.

تعیین می‌شود، اعتبارسنجی اطلاق شده است.^۱ در خصوص هدف از اعتبارسنجی نیز باید گفت که هدف از این امر، مطالعه توانایی مشتری برای پرداخت بدهی‌هایش یا به عبارت دیگر، کمی نمودن احتمال تصور در راستای تعهد مشتری در آینده است؛ بنابراین، هدف رتبه‌ها اعلام کیفیت یک وام‌گیرنده و دورنمای بازپرداخت آن به بازار است. رتبه‌ها این قابلیت را دارند که برای مشاهده‌گران مستقل، مثل مقامات نظارتی و شرکت‌کنندگان در بازار، نسبت به یک شرکت در بازار اعتبار ایجاد نمایند که البته اعتبار اطلاعات رتبه‌بندی ارتباط نزدیکی با مقررات قابل قبول رتبه‌بندی دارد.^{۳،۲}

۱.۲. الزامات قانونی تشکیل و استفاده

لزوم اعتبارسنجی و تشکیل سامانه آن در ایران از صدر ماده ۵ قانون تسهیل اعطای تسهیلات و کاهش هزینه‌های طرح و تسریع در اجرای طرح‌های تولیدی و افزایش منابع مالی و کارایی بانک‌ها، مصوب اردیبهشت ۱۳۸۶^۴، آیین‌نامه نظام سنجش اعتبار^۵ و بند (ج) ماده ۹ قانون

۱. پیوست بخشنامه شماره م/۱۵۴۸ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۹ بانک مرکزی، **مجموعه رهنمودهایی برای مدیریت مؤثر ریسک اعتباری**، ص ۴.

۲. رهبر شمس کار، صدیقه، **رتبه‌بندی مشتریان چالشی فراروی بانک‌ها**، اداره مطالعات و مقررات بانکی بانک مرکزی، ویرایش ۱۳۸۹، ص ۴.

۳. در تعریف دیگری از اعتبارسنجی و سیستم آن آمده است:

اعتبارسنجی به مفهوم ارزیابی و سنجش توان بازپرداخت متقاضیان اعتبار و تسهیلات مالی و احتمال عدم بازپرداخت از سوی آنها است.

سیستم اعتبارسنجی، نظامی است که به وسیله آن بانک‌ها و مؤسسات اعتباری با استفاده از اطلاعات حال و گذشته متقاضی، احتمال عدم بازپرداخت وام توسط وی را ارزیابی می‌کنند و به او امتیاز خاص خود را می‌دهند. این روش ابزاری عینی برای مدیریت ریسک اعتباری بانک‌ها است و مشتریان اعتباری را بی‌طرفانه و بر اساس آمار و اطلاعات کیفی و کمی طبقه‌بندی می‌کند.

Yang, Lui, (2001) "New Issues In Credit Scoring Applications", George-August, University Gottingen, Institute For Wirtschaft's informatics, pp.3.

۴. بر اساس ماده ۵ قانون تسهیل اعطای تسهیلات و کاهش هزینه‌های طرح و تسریع در اجرای طرح‌های تولیدی و افزایش منابع مالی و کارایی بانک‌ها، «دولت مکلف است ترتیبی اتخاذ نماید که ظرف مدت یک سال از تاریخ تصویب این قانون با ایجاد و به‌کارگیری نهادهای جدید مالی، از قبیل بانک جامع اطلاعات، رتبه‌بندی و اعتبارسنجی مشتریان، گروه‌های مشاور مالی و سرمایه‌گذاری غیردولتی، سامان‌دهی مطالبات معوق، مؤسسات تضمین اعتبار، زمینه تسهیل و تسریع اعطای تسهیلات بانکی را فراهم نماید».

۵. مصوب ۱۳۸۶/۱۲/۲۲ هیئت وزیران.

ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد^۱ نشئت گرفته و به حکم بند (پ) ماده ۱ آیین‌نامه نظام سنجش اعتبار، کلیه بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری دارای مجوز از بانک مرکزی و کلیه تأمین‌کنندگان^۲ موظف شده‌اند، اطلاعات موردنیاز سامانه اعتبارسنجی را تأمین نمایند، از سوی دیگر، با توجه به اینکه اعتبارسنجی در زمره پیشگیری فنی^۳ از جرم تلقی می‌گردد، الزامات قانونی ناظر بر پیشگیری از جرم، مانند بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی، را نیز می‌توان به عنوان مبانی قانونی اعتبارسنجی مدنظر قرارداد.

همچنین ماده ۹۱ قانون برنامه پنجم توسعه^۴، تبصره ۳ ماده ۱۷ سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۲۰ شورای پول و اعتبار^۵، بند ۷ تبصره ۴ ماده ۱۴ ضوابط سیاستی - نظارتی شبکه بانکی کشور در سال ۱۳۸۸^۶، ماده ۱۲ آیین‌نامه نظام سنجش

۱. بند (ج) ماده ۹ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد: «پایگاه اطلاعاتی رتبه‌بندی اعتباری اشخاص حقوقی و نیز تجار مذکور در قانون تجارت را راه‌اندازی نماید و آن را در دسترس مؤسسات اعتباری و اشخاص قرار دهد». تبصره: آیین‌نامه مربوط به نحوه رتبه‌بندی حدود دسترسی اشخاص و مؤسسات اعتباری و نحوه همکاری دستگاه‌ها برای تحلیل اطلاعات پایگاه مذکور در بندهای (ب) و (ج) توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون ایران تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

۲. بند (پ) ماده ۱ آیین‌نامه نظام سنجش اعتبار تأمین‌کنندگان را مؤسساتی دانسته است که به دلیل در اختیار داشتن داده‌های اشخاص می‌توانند اطلاعات موردنیاز شرکت سنجش اعتبار (مجری سامانه اعتبارسنجی) را تأمین کنند. برخی از مصادیق آن عبارت‌اند از: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مؤسسات اعتباری، مؤسسات مجاز فعال در بازار غیرمتشکل پولی، سازمان امور مالیاتی کشور، مراجع صالح قضایی، اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، سازمان ثبت‌احوال کشور، شرکت‌های تأمین سرمایه، مؤسسات رتبه‌بندی، سازمان بورس اوراق بهادار و شرکت‌های بیمه.

۳. Mechanical Crime Prevention یا پیشگیری فنی از جرم، به مفهوم قرار دادن موانع مختلف در مسیر گذار از اندیشه به عمل (توسط بزهکار احتمالی) است تا به این طریق ارتکاب جرم را دشوار سازد. این پیشگیری که جدیدترین دسته پیشگیری از جرم است، شامل فرایند مکانیکی افزایش امنیت از طریق قفل و بست، زنگ‌های اعلام سرقت و سایر تجهیزات نیز می‌گردد؛ نجفی ابرندآبادی، علی حسین، **تقریرات درس جرم‌شناسی، (پیشگیری)**، گردآوری: مهدی سیدزاده، تنظیم: شهرام ابراهیمی، دوره کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، مجتمع آموزش عالی قم، ۱۳۸۲-۱۳۸۱، (صص ۱۲۶۰-۱۲۶۱).

۴. مطابق ماده ۹۱ قانون برنامه پنجم توسعه، «بانک‌ها و مؤسسات اعتباری موظف‌اند از سال اول برنامه، قبل از اعطای هرگونه وام و تسهیلات به مشتریان، اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی، نسبت به اعتبارسنجی و تعیین حد اعتباری آنها بر اساس دستورالعمل بانک مرکزی اقدام نمایند».

۵. بر اساس تبصره ۳ ماده ۱۷ سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور، «مؤسسات اعتباری مکلف به اعتبارسنجی مشتریان خود هستند».

۶. طبق بند ۷ تبصره ۴ ماده ۱۴ ضوابط سیاستی - نظارتی شبکه بانکی کشور در سال ۱۳۸۸، «تصویب تسهیلات بر اساس اعتبارسنجی مشتریان و بر اساس نظام ارزیابی اعتباری توسط بانک انجام می‌گیرد. اعتبارسنجی مشتریان با توجه به سطح^۴

اعتبار^۱، مجموعه رهنمودهایی برای مدیریت مؤثر ریسک اعتباری^۲ و ماده ۱۲۸ اساسنامه نمونه بانک‌های تجاری غیردولتی^۳ نیز از جمله مقرراتی هستند که پرداخت تسهیلات توسط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی را به اعتبارسنجی منوط کرده‌اند.

۱.۳. معرفی سامانه ملی اعتبارسنجی

شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به‌عنوان یکی از شرکت‌هایی که در ایران به امر اعتبارسنجی مشغول است^۴، در سال ۱۳۸۷ فعالیت خود را به‌منظور تشکیل سامانه ملی اعتبارسنجی با هدف بهبود مدیریت ریسک سیستم اعتباری کشور^۵ آغاز کرده است. سامانه ملی اعتبارسنجی سامانه‌ای است که با جمع‌آوری، سامان‌دهی، تلفیق، تطبیق و پردازش اطلاعات اعتباری مشتریان، این امکان را به بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری می‌دهد تا ضمن حصول

→ تسهیلات پرداختی توسط بانک یا مؤسسات اعتبارسنجی (پس از تشکیل و استقرار آنها) انجام خواهد گرفت. لازم است یک نسخه از قراردادهای اعتباری منعقدشده بیش از یکصد میلیارد (۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال همراه با گزارش اعتبارسنجی به بانک مرکزی ارسال گردد».

بانک مرکزی مکلف است مکانیزم اعتبارسنجی مشتریان را که دربرگیرنده اطلاعات مربوط به ارزش سرمایه‌گذاری، میزان تولید، تسهیلات موردنیاز و بررسی فنی، مالی و اقتصادی طرح صورت گرفته توسط بانک عامل و نیز سابقه خوش‌حسابی و بدحسابی مشتریان می‌باشد، به منظور اجرا به بانک‌ها ابلاغ نماید.

۱ بر اساس ماده ۱۲ آیین‌نامه نظام سنجش اعتبار، «مؤسسات اعتباری موظف‌اند در آیین‌نامه‌های خود، برای اعطای تسهیلات بیش از یک میلیارد (۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال نتیجه سنجش اعتبار را ملاک قرار دهند».

تبصره: این مبلغ با استقرار کامل شرکت به‌مرورزمان توسط مقام ناظر قابل تغییر خواهد بود.

۲ پیوست بخشنامه شماره م/۱۵۴۸ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۹ بانک مرکزی، **مجموعه رهنمودهایی برای مدیریت مؤثر ریسک اعتباری**، ص ۲۲.

۳ ماده ۱۲۸ اساسنامه نمونه بانک‌های تجاری غیردولتی مصوب یک هزار و یک صد و هفتاد و سومین جلسه شورای پول و اعتبار، مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۱۳ ابلاغی به‌موجب بخشنامه شماره ۹۲/۳۷۷۵۳۸ مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۲۲ بانک مرکزی: «اعطای تسهیلات به اشخاص و قبول تعهدات به نفع آنها، منوط به اعتبارسنجی اشخاص مذکور مطابق با ضوابط بانک مرکزی است».

۴ شرکت اطلاع‌رسانی اعتباری و اعتبارسنجی ایرانیان به نشانی <http://www.irancredibureau.com> و شرکت ارزیابی و سنجش اعتبار مشتریان مهر خاورمیانه به نشانی <http://www.memacs.com> نیز از شرکت‌های فعال در این زمینه در ایران هستند.

۵ ر.ک: وب‌گاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://irancreditscoring.com/Services/Departments/Index.aspx?ObjId=1&PageId=1003>

۶ ر.ک: وب‌گاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://irancreditscoring.com/Services/Departments/Index.aspx?ObjId=1&PageId=1002>

شناخت مناسب از مشتری، برای اعطای تسهیلات، تصمیم سریع، مناسب، کم‌ریسک و عادلانه‌ای را اتخاذ نمایند. این سامانه با اتکا به اطلاعات جمع‌آوری‌شده افراد (حقیقی یا حقوقی) از طریق پایگاه داده‌ها و پردازش اطلاعات مزبور، ریسک اعتباری افراد را مشخص و به بهبود فرایند مدیریت ریسک اعتباری بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری کمک می‌کند.^۱

تا پایان اردیبهشت ۱۳۹۳، تعداد ۲۸ بانک^۲، ۴ مؤسسه مالی و اعتباری^۳، ۱۳ شرکت لیزینگ^۴، لیزینگ^۴، ۱۴ صندوق اعتباری^۵، ۱ شرکت بیمه^۶ و ۷ شرکت و سازمان دیگر^۷ به عضویت سامانه سامانه اعتبارسنجی شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران درآمده‌اند و تعداد اعضای سامانه اعتبارسنجی شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به ۶۷ عضو رسیده است.^۸

در این سامانه، اطلاعات تسهیلاتی مشتریان نظام بانکی به همراه اطلاعات چک‌های برگشتی از بانک مرکزی و همچنین بدهکاران قطعی گمرکی و مالیاتی بارگذاری شده و در حال

۱. جلیلی، محمد، «سامانه اعتبارسنجی مشتریان بانکی و بیمه‌ای مطالعه موردی: تجربه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران، پول و اقتصاد»، دوره ۲، تابستان ۱۳۸۹، شماره ۴، ص ۵.
۲. ۲۸ بانک، شامل: ۱-بانک های ملی ایران ۲-صادرات ایران ۳-کشاورزی ۴-مسکن ۵-پارسیان ۶-سامان ۷-کارآفرین ۸-سینا ۹-توسعه تعاون ۱۰-گردشگری ۱۱-انصار ۱۲-اقتصادنوین ۱۳-دی، ۱۴-آینده (تات) ۱۵-حکمت ایرانیان ۱۶-ایران و ونزوئلا ۱۷-ایران زمین ۱۸-شهر ۱۹-سپه ۲۰-قرض الحسنه مهر ایران، ۲۱-تجارت ۲۲-رفاه کارگران ۲۳-توسعه صادرات ایران ۲۴-ملت ۲۵-صنعت و معدن ۲۶-سرمایه ۲۷-پست‌بانک و ۲۸-قوامین.
۳. مؤسسه اعتباری توسعه، مؤسسه مالی و اعتباری عسکریه، تعاونی اعتبار ثامن و مؤسسه مالی و اعتباری کوثر.
۴. شرکت‌های لیزینگ، شامل: ۱-لیزینگ رایان سایا ۲-جامع‌سینا، ۳-بهمین لیزینگ ۴-شهر ۵-ماشین‌آلات سنگین ایرانیان ۶-اقتصادنوین ۷-مشرق زمین ۸-سپهر صادرات ۹-صنعت و معدن ۱۰-سپهرپارس ۱۱-دی ۱۲-گلدیران نوین و ۱۳-امید.
۵. ۱-مالی توسعه تکنولوژی ایران ۲-صندوق توسعه صنایع دریایی ۳-صندوق ضمانت صادرات ایران ۴-صندوق پژوهشی و فناوری غیردولتی توسعه فناوری ایرانیان ۵-صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری تعاون ۶-صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری صنایع کوچک ۷-صندوق توسعه فناوری‌های نوین ۸-صندوق فناوری و شکوفایی ۹-صندوق پژوهش و فناوری غیردولتی توسعه صادرات شریف ۱۰-صندوق حمایت از تحقیقات و توسعه صنایع الکترونیک (صحا) ۱۱-شرکت سامان سرمایه‌نانو ۱۲-شرکت سنجش فناوری خاورمیانه ۱۳-صندوق پژوهش دانشگاه تهران ۱۴-صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور ۱۵-صندوق پژوهش و فناوری غیردولتی توسعه فناوری نانو ۱۶-صندوق شرکت رشد پایدار ایرانیان.
۶. بیمه ملت
۷. اتاق بازرگانی و صنایع و معادن و کشاورزی ایران، سازمان خصوصی‌سازی، طرح‌های فنی و اعتباری امور صنایع و اقتصادی وزارت صنعت، معدن و تجارت، شرکت خدمات رایان اقتصادنوین، شرکت سامان سرمایه‌نانو، شرکت سنجش فناوری خاورمیانه.
۸. ر.ک: وب‌گاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://irancreditscoring.com/Services/Event/View.aspx?Oid=45>

حاضر اطلاعات بیش از ۲۰.۰۰۰ شعبه نظام بانکی به صورت آنلاین به سامانه اعتبارسنجی متصل است و به صورت لحظه‌ای گزارش اعتباری و اعتبارسنجی (رتبه اعتباری) مشتریان خود را از سامانه اعتبارسنجی دریافت می‌کند.^۱

این سامانه هم‌اکنون حاوی اطلاعات بیش از ۴۵ میلیون فقره قرارداد (تسهیلات اعتباری و ضمانت‌نامه بانکی) بانک‌های عضو مربوط به پنج سال اخیر است و هم‌اکنون ۱۸/۵ میلیون ایرانی در سامانه اعتبارسنجی دارای پرونده اعتباری می‌باشند و کلیه اطلاعات هویتی، جزئیات تسهیلات اعتباری و ضمانت‌نامه‌های دریافتی از بانک‌ها به همراه نحوه بازپرداخت ماه‌به‌ماه تعهدات آنها، تعهدات آتی و تعهدات غیرمستقیم اشخاص، سوابق منفی قراردادهای و اشخاص در زمینه چک برگشتی و بدهکاری به سازمان امور مالیاتی و گمرک به همراه رتبه اعتباری اشخاص در شناسنامه اعتباری اشخاص وجود دارد.

۱.۴. سایر خدمات مؤثر سامانه ملی اعتبارسنجی در مقابله با پول‌شویی

شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران با استفاده از اطلاعات ناشی از اعتبارسنجی مشتریان خود و ظرفیت‌های سامانه ملی اعتبارسنجی خدمات دیگری را نیز به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی ارائه می‌نماید که در این مقاله ۳ سامانه و خدمت مؤثر در مقابله با پول‌شویی نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱.۴.۱. سامانه جامع نظارت اعتباری

با توجه به اینکه در حال حاضر استعلام از سامانه ملی اعتبارسنجی از طریق مراجعه مشتری به شعبه امکان‌پذیر است و امکان استعلام مستمر وضعیت اعتباری مشتری به‌منظور بررسی تغییرات اطلاعات اعتباری وی وجود ندارد، سامانه جامع نظارت اعتباری (ماژول مانیتورینگ^۲) ایجاد شده است تا به‌وسیله آن هرگونه تغییرات در وضعیت اعتباری مشتری در اختیار بانک‌ها قرار گیرد. این سامانه امکان نظارت بر مشتری در زمینه تغییرات صورت‌پذیرفته در اطلاعات اعتباری و استعلام‌های وی را برای بانک‌ها فراهم کرده است و این امکان را به آنها می‌دهد تا با

^۱ ر.ک: وب‌گاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://irancreditscoring.com/Services/Departments/Index.aspx?ObjId=1&PageId=986>

2. Monitoring Module

در اختیار داشتن وضعیت اعتباری مشتریان جدید و موجود خود در تمامی مراحل منحنی عمر مشتریان، بتوانند بر آنها نظارت کنند^۱.

۱.۴.۲. سامانه هشدار عبور از خط قرمز مشتریان

این سامانه که به منظور اطلاع‌رسانی خودکار و سریع به مدیران بانک‌ها در خصوص وخیم‌شدن وضعیت یک مشتری از حیث تنزل رتبه اعتباری که ممکن است در اثر عوامل مختلفی، مانند بدهی مالیاتی، چک برگشتی یا معوق شدن اقساط، حادث گردد، طراحی شده است که از طریق انواع روش اطلاع‌رسانی، از جمله پیامک، ایمیل یا در قالب فایل الکترونیکی، اطلاع‌رسانی کند و مدیران بانکی را قادر می‌سازد تا در اسرع وقت تصمیمات لازم را در خصوص وضعیت اعتباری جدید مشتری خود اتخاذ نمایند^۲.

۱.۴.۳. سامانه میراب

سامانه میراب^۳ یکی از محصولات شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران است. این نرم‌افزار برای جمع‌آوری، کنترل صحت و ترکیب داده‌های تجاری^۴ کاربرد دارد و امکان پردازش و تبادل داده‌ها را نیز فراهم می‌کند. پایه و اساس سامانه میراب بر خوداظهاری متقاضیان جواز تأسیس استوار است که پس از دریافت اطلاعات فرم‌ها، ضمن برقراری ارتباط با سایر پایگاه داده‌های موجود در کشور، نسبت به صحت‌سنجی اطلاعات مندرج در هر فرم اقدام و هرگونه اظهار خلاف واقع در فرم را به‌مثابه یک امتیاز منفی تلقی می‌کند.

۱. ر.ک: وب‌گاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://irancreditscoring.com/Services/Departments/Index.aspx?ObjId=1&PageId=1052>

۲. ر.ک: وب‌گاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://irancreditscoring.com/Services/Article/View.aspx?OID=29>

۳. مقطع عبارت مدیریت یکپارچه رتبه‌بندی اعتباری پنگاه‌ها

۴. اطلاعات مربوط به یک بنگاه در سرفصل پایبندی به انواع تعهدات مالی و اجتماعی، از طریق، بانک‌ها، نهادهای مالی، مالیات، بیمه، گمرک و غیره توسط شرکت مشاوره رتبه‌بندی ایران دریافت و بعد از پردازش به سامانه میراب به صورت الکترونیکی ارسال و در گزارش اعتباری آن بنگاه لحاظ خواهد شد. اطلاعات مربوط به سرفصل توانایی مالی و سرفصل توانایی تخصصی، توسط بنگاه در سامانه میراب اظهار خواهد شد. در این مدل فرض بر صحت اطلاعات اظهار شده توسط بنگاه است و در صورتی که اطلاعات اظهاری بنگاه، بعد از تطبیق با پایگاه داده یا نهاد مربوطه مغایرتی کشف شود، نمره منفی قابل توجهی در رتبه اعتباری بنگاه لحاظ خواهد شد.

این سامانه غربال‌گری عادلانه بنگاه‌ها مبتنی بر برآوردی از رفتار گذشته بنگاه را در این سه حوزه انجام می‌دهد:

الف) پایبندی به تعهداتی مانند تعهدات مالی، همچون تسهیلات دریافت‌شده از بانک‌ها یا مؤسسات مالی و اعتباری، بدهی مالیاتی، گمرکی و بیمه‌ای، تعهدات اجتماعی مانند محکومیت قضایی، ورشکستگی، تخلفات رانندگی و غیره.

ب) توانایی مالی مانند حجم مالیات پرداختی، حجم پرداخت حق بیمه، حجم گردش مالی، املاک، خودرو، سهام، سهم‌الشرکه و غیره.

ج) توانایی تخصصی مانند نوع کالا، حجم کالا و کشورهای مقصد صادراتی، رتبه‌های ملی و بین‌المللی در جشنواره‌های مرتبط با حوزه فعالیت، میزان بهره‌وری انرژی، میزان دانش‌بنیان بودن محصول، تعداد استانداردهای بین‌المللی و ملی اخذشده و غیره.^۱

سامانه میراب توانایی تولید گزارش اعتباری را نیز داراست که این گزارش شامل دو سرفصل زیر است:

الف) مشخصات هویتی مانند شماره ملی (اشخاص حقیقی)/ شناسه ملی (اشخاص حقوقی)، مشخصات مدیر/هیئت‌مدیره، مشخصات کسب‌وکار فعلی و گذشته، آدرس و غیره.

ب) مشخصات اعتباری شامل میزان پایبندی به تعهدات (مالی و اجتماعی)، توانایی مالی و توانایی تخصصی است. در این گزارش، بعد از اعمال ضرایب تعیین‌شده توسط وزارت صنعت معدن و تجارت یا نهادهای حاکمیتی دیگر بر روی پارامترهای فوق و انجام برآورد توسط سامانه، نمره و گزارش اعتباری بنگاه تولید خواهد شد. ضرایب ممکن است مبتنی بر سیاست نهاد حاکمیتی مربوطه، در خصوص هر رشته فعالیت به صورت مجزا تعیین و در سامانه اعمال شود.

اطلاعات گزارش اعتباری در قالب‌های متفاوت و تعریف‌شده در سامانه میراب قابل ارائه خواهد بود. گزارش ارزیابی، گزارش آمار استعمال، گزارش پایه، گزارش استاندارد، گزارش پیشرفته و گزارش سوابق از انواع گزارش سامانه میراب محسوب می‌شوند.^۲

۱. ر.ک: سامانه میراب در وبگاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://mirabcreditscoring.ir/rotbeh/untitled.php>

۲. ر.ک: سامانه میراب در وبگاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://mirabcreditscoring.ir/rotbeh/rotbeh.php>

۱.۴.۴. گزارش‌های سامانه ملی اعتبارسنجی

۱.۴.۴.۱. گزارش اعتباری

حاصل تسهیم اطلاعات میان منابع اطلاعات بیرونی، اعضا و سامانه اعتبارسنجی گزارش‌هایی است که این اطلاعات پردازش شده با درخواست کاربر، تلفیق و با نام گزارش‌های اعتباری ارائه می‌شوند.

گزارش‌های اعتباری که بیانگر رفتار و وضعیت اعتباری اشخاص است، کاربردهای گوناگونی در صنایع مختلف به همراه دارد. به‌عنوان نمونه، بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری به‌منظور تسهیل در فرایند اعطای تسهیلات، شناسایی ریسک مشتریان، آگاهی از احتمال نکول و پیشگیری از تخلفات به این گزارش‌ها مراجعه می‌کنند.^۱ لازم به ذکر است که تولید گزارش‌های اعتباری کارکرد محوری سیستم سنجش اعتبار محسوب می‌شود.^۲

گزارش‌های اعتباری سامانه اعتبارسنجی اطلاعات زیر را در اختیار بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری قرار می‌دهند:

- - ترسیم کامل وضعیت اطلاعات هویتی مشتری در بانک‌های مختلف بر مبنای تاریخ به‌روزرسانی اطلاعات در هر بانک.
- - تشریح کامل روند بازپرداخت کلیه تسهیلات دریافتی توسط مشتری در کل نظام بانکی کشور به تفکیک هر قرارداد (خاتمه یافته یا در جریان).
- - ترسیم وضعیت تعهدات آتی مشتری.
- - ترسیم وضعیت تعهدات سررسید گذشته و معوق مشتری.
- - ترسیم وضعیت تعهدات غیرمستقیم مشتری.
- - فراهم نمودن امکان اخذ گزارش کامل وضعیت اعتباری ضامین قراردادهای مختلف مشتری.

۱. جلیلی، محمد، سامانه اعتبارسنجی مشتریان بانکی و بیمه‌ای مطالعه موردی: تجربه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران، پول و اقتصاد، تابستان ۱۳۸۹، دوره ۲، شماره ۴، ص ۲۳۶.

۲. ر.ک: وب‌گاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://irancreditscoring.com/services/Departments/?theme=3&theme=4&ObjId=1&PageId=996>

- - ارائه گزارش به‌روز آمار مراجعات مشتری به بانک‌های مختلف تحت عنوان گزارش آمار استعمال.
  - - ارائه گزارش تفصیلی در خصوص تغییرات اطلاعات مهم مرتبط با مشتری مانند تغییرات اطلاعات آدرس مشتری در بانک‌های مختلف، تغییرات مربوط به اطلاعات هویتی، تغییرات مربوط به انواع وضعیت‌های منفی مرتبط با مشتری و غیره.
  - - متصل بودن کلیه موارد یادشده به یک شناسه منحصر به فرد ملی.
  - - فراهم بودن امکان اخذ استعمال و دریافت گزارش اعتباری در خصوص کلیه ذی‌نفعان یک درخواست اعتباری (به‌عنوان مثال استعمال در خصوص وضعیت اعتباری سهام‌داران، مدیران و غیره).
  - - فراهم بودن امکان اتصال سامانه به سایر بانک‌های اطلاعاتی موجود در کشور به‌منظور درج سوابق منفی هویتی مشتری، مانند سوابق منفی مالیاتی، ورشکستگی، چک برگشتی، ضمانت‌نامه‌ها، LCها و غیره^۱.
- گزارش اعتباری به انواع زیر تقسیم می‌گردد:

۱.۴.۴.۱.۱. گزارش اعتباری پایه

گزارش پایه یا همان گزارش Basic، اطلاعاتی از اشخاص در خصوص مشخصات هویتی، وضعیت منفی، مشخصات تماس، مشخصات آدرس و همچنین تعداد استعمال‌های صورت گرفته از شخص در ۱ ماه، ۳ ماه، ۶ ماه و ۱۲ ماه گذشته را نشان می‌دهد. همچنین در این گزارش مبلغ کل تعهدات عمل‌نکرده و تعهدات آتی فرد و همچنین تعداد تسهیلات در جریان شخص ارائه می‌شود.

۱.۴.۴.۱.۲. گزارش اعتباری استاندارد

در این گزارش، علاوه بر اطلاعات ارائه‌شده در گزارش پایه، جزئیات مربوط به تسهیلات اخذشده توسط شخص نیز ارائه می‌شود. در جزئیات قرارداد یک تقویم یک‌ساله نیز وجود دارد که روند پرداخت اقساط و وضعیت هر قرارداد در یک سال گذشته نمایش داده می‌شود.

۱. ر.ک: وب‌گاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://irancreditscoring.com/Services/Departments/?ObjId=994&PageId=994>

۱.۴.۴.۱.۳. گزارش اعتباری پیشرفته

در این گزارش، علاوه بر اطلاعات ارائه‌شده در گزارش استاندارد، جزئیات مربوط به تعهدات غیرمستقیم شخص (قراردادهایی که شخص نقش ضامن را در آنها ایفا می‌کند) نیز با همان مشخصات تعهدات مستقیم ارائه شده است.

۱.۴.۴.۱.۴. گزارش اعتباری سوابق

در صورتی که در اطلاعات مربوط به یک شخص، مانند اطلاعات هویتی، آدرس، تماس و غیره، تغییری ایجاد شود، سابقه این تغییرات در گزارش سابقه ارائه می‌شود. این گزارش زمانی که مطالبات مشتری معوق مانده باشد و بانک به او دسترسی پیدا نکند، اطلاعات خوبی ارائه خواهد کرد.

۱.۴.۴.۱.۵. گزارش آمار استعمال

این گزارش تعداد استعمال‌های صورت‌گرفته از مشتری توسط بانک‌ها را، که بیانگر درخواست تسهیلات مشتری در بانک‌هاست، نمایان می‌سازد.^۱ این تعداد استعمال‌ها در دوره‌های زمانی ۱ ماه، ۳ ماه، ۶ ماه و یک‌ساله ارائه می‌شود. گزارش‌های استعمال در متن هر یک از گزارش‌های فوق درج می‌شود.

۱.۴.۴.۲. گزارش‌های تخصصی اعتبارسنجی

در حال حاضر، با توجه به نصب و راه‌اندازی نرم‌افزار رابط سنجش اعتبار و امکان تعریف و بهره‌گیری از گزارش‌های تخصصی آن، دو نوع گزارش ارزیابی و گزارش Cut-off توسط نرم‌افزار رابط سنجش اعتبار به بانک‌ها ارائه می‌گردد.

۱. از لحاظ آماری، بالا رفتن تعداد استعمال‌ها در کنار افزایش میزان عدم بازپرداخت تسهیلات، ممکن است نشان‌دهنده این موضوع باشد که مشتری به هر نحو ممکن به دنبال دریافت تسهیلات است که احتمال نکول آنها بالاست. عدم وجود این سامانه باعث موافقت شعب بانک‌ها با درخواست این مشتری (احتمالاً پربیسک) خواهد شد.

۱.۴.۴.۲.۱. گزارش ارزیابی (Evaluation Report)

گزارش ارزیابی حاوی رتبه و امتیاز اعتباری مشتریان به‌منظور استفاده شعب بانک‌هاست که بیانگر اهلیت اعتباری و تمایل بازپرداخت اقساط تسهیلات اعتباری دریافتی توسط مشتری بانک است که با استفاده از سابقه گذشته رفتار اعتباری مشتری، به تعیین رفتار احتمالی او در آینده می‌پردازد.

در این گزارش، مشتریان بر اساس اطلاعات مندرج در گزارش اعتباری موجود در سامانه، به هفت گروه مختلف طبقه‌بندی می‌شوند. این گروه‌ها شامل A, B+, B, B-, C+, C و C- می‌باشند. همچنین سامانه علاوه بر رتبه‌بندی و امتیازدهی اعتباری مشتریان، توصیفی نیز از رتبه مشتری ارائه می‌کند و استراتژی مناسب را به بانک پیشنهاد می‌دهد. نکته مهم این است که در تمامی این موارد، سامانه فقط وضعیت مشتری را برای بانک به تصویر می‌کشد و این متصدیان بانک هستند که با توجه به سیاست‌های اعتباری خود و خصوصیات ریسک‌پذیری و ریسک‌گریزی خود، تصمیم مناسب را در خصوص اعطای تسهیلات به مشتری اتخاذ می‌نمایند؛ به‌عنوان مثال، وقتی رتبه مشتری A (یعنی مناسب‌ترین وضعیت) است، یعنی اینکه مشتری بسیار خوبی با قابلیت اطمینان بالاست و می‌توان خدمات مناسب دیگری را نیز به وی پیشنهاد داد. این رتبه به این معنی است که با توجه به رفتار مشتری در نظام بانکی کشور طی سه سال گذشته، در صورتی که این مشتری در آینده از بانک تسهیلاتی را دریافت کند، به‌احتمال فراوان اقساط آن را به‌موقع بازپرداخت خواهد نمود. همچنین، در صورتی که مشتری حائز رتبه C- (یعنی بدترین وضعیت) شود، یعنی اینکه مشتری بی‌ثباتی است و به‌احتمال فراوان تسهیلات اعطایی به وی سوخت می‌شود. اطلاعاتی همچون تعداد قراردادهای جاری، وضعیت وثایق، نحوه بازپرداخت اقساط در گذشته، درخواست‌های ارائه‌شده، وضعیت و سوابق منفی شخص و قرارداد، تعهدات غیرمستقیم مشتری در نظام بانکی و اطلاعات دیگری از این دست، موجب انعکاس مناسب امتیاز اعتباری مشتریان می‌شود. از سوی دیگر، با فعالیت بالای مشتریان در نظام بانکی، حجم گزارش‌های اعتباری مشتریان بالا می‌رود. در این زمان، استفاده از امتیازهای اعتباری کمک قابل توجهی در اتخاذ تصمیمات درست و به‌موقع می‌نماید.^۱

۱. ر.ک: وب‌گاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://irancreditscoring.com/Services/Departments/Index.aspx?ObjId=1&PageId=1053>

۱.۴.۴.۲.۲. Cut-off گزارش

تعیین نقاط مرزی نیز از جمله مواردی است که به‌عنوان یکی از قابلیت‌های مهم نرم‌افزار رابط سنجش اعتبار به بانک‌ها ارائه شده است. در این گزارش، ۶۴ پارامتر پیش‌فرض با استفاده از گزارش‌های اعتباری مشتری تعیین و محدوده‌های آن با توجه به سیاست‌های اعتباری بانک تعریف می‌شود. نتیجه این گزارش این امکان را برای متصدیان بانک فراهم می‌کند تا با یک نگاه کوتاه، نیم‌رخ از وضعیت اعتباری مشتری را در نقاط مرزی در اختیار داشته باشند. ضرایب اولیه پارامترهای این گزارش بر اساس تجربیات جهانی در نظر گرفته شده است و بانک می‌تواند آن را متناسب با تجارب داخلی و سیاست‌های اعتباری خود تنظیم کند.^۱

۲. بررسی اعتبارسنجی و خدمات مرتبط با آن در مقابله با پول‌شویی

در این قسمت، ضمن بیان الزامات حداقلی مقابله با پول‌شویی که اعتبارسنجی می‌تواند در دستیابی به آنها مؤثر باشد، تلاش شده است که نحوه دستیابی به هر یک از این الزامات با استفاده از فرایند اعتبارسنجی مورد بررسی قرار گیرد.

۲.۱. تسهیل شناسایی مشتری

شناسایی مشتری که به‌عنوان شناخت و تأیید هویت مشتری^۲ با استفاده از منابع اطلاعاتی، مستندات و داده‌های مستقل، معتبر و قابل‌اتکا^۳ تعریف شده است، از مهم‌ترین و اصلی‌ترین راهکارها برای مقابله با پول‌شویی است تا بدان‌جاکه برخی سیاست‌گذاری در خصوص شناسایی مشتریان را به‌عنوان مؤثرترین سلاح ضد پول‌شویی برشمرده‌اند.^۴ همچنین، عدم شناسایی دقیق

۱. ر.ک: وب‌گاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://irancreditscoring.com/Services/Departments/Index.aspx?ObjId=1&PageId=1053>

۲. برای مطالعه بیشتر در خصوص مفهوم مشتری و انواع آن، ر.ک: نجات زادگان، مجید، «بایسته‌های مقابله با پول‌شویی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، ۱۳۹۵، ص ۱۴۷.

۳. بند ۶ ماده ۱ دستورالعمل چگونگی شناسایی مشتریان مؤسسات اعتباری مصوب ۱۳۸۷/۵/۲۳ کمیسیون اعتباری بانک مرکزی و بند ۱۱ ماده ۱ دستورالعمل چگونگی شناسایی مشتریان ایرانی مؤسسات اعتباری مصوب هشتمین جلسه شورای عالی مبارزه با پول‌شویی مورخ ۱۳۸۹/۱۱/۲۰.

۴. راهنمایی برای استفاده ارائه دهندگان خدمات پولی، شبکه انتظاماتی جرائم مالی، وزارت دارایی آمریکا واشنگتن دی سی، ص ۱۵. قابل دسترسی از طریق آدرس:

مشتری، بانک و مؤسسات اعتباری غیربانکی را در معرض ریسک‌های عمده دیگری، از جمله ریسک حقوقی و شهرت، قرار می‌دهد که بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی در سطح دنیا به‌منظور مقابله با این ریسک‌ها، به پایش ریسک شناسایی مشتری^۱ و نیز اعمال مدیریت یکپارچه ریسک شناسایی مشتری^۲ مکلف شده‌اند.

در خصوص شناسایی مشتری و ضوابط تحقق یک شناسایی مؤثر، تکالیف متعدد و مبسوطی برای بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی تدوین شده که از حوصله مقاله حاضر خارج است.^۳ اما صرفاً به همین میزان بسنده می‌شود که به دلیل اینکه سامانه اعتبارسنجی امکان کنترل صحت اطلاعات ابرازی توسط مشتریان بانکی را در خصوص آیت‌های هویتی، شغلی، آدرس و سابقه بازپرداخت تسهیلات قبلی و فعلی را برای سیستم بانکی و اعتباری فراهم می‌کند^۴، می‌تواند به شناسایی دقیق مشتری کمک نماید.

http://www.fincen.gov/financial_institutions/msb/materials/far/prevention_guide.html

۱. آسیب‌ها و زیان‌های وارده به یک بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی (از جمله ریسک حقوقی و شهرت) که ناشی از فقدان، اجرای نامناسب یا هماهنگ نبودن عوامل ضروری برای یک برنامه مؤثر شناسایی مشتری (خط مشی پذیرش مشتری، تعیین هویت مشتری، نظارت مستمر بر حساب‌های پر ریسک و مدیریت ریسک) در سطح تمامی شعب یک بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی است، تحت عنوان ریسک شناسایی مشتری جای می‌گیرد. رک: نجات زادگان، مجید، «بایسته‌های مقابله با پول‌شویی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، ۱۳۹۵، ص ۱۰۷.

۲. مدیریت یکپارچه ریسک شناسایی مشتری به معنای فرایند متمرکزی است که برای هماهنگی و اشاعه سیاست‌ها و رویه‌ها در تمامی گروه و نیز تمهیدات مناسب برای تبادل اطلاعات در درون آن ایجاد شده است. ارجمند نژاد، عبدالمهدی، **مدیریت یکپارچه ریسک شناسایی مشتری**، اداره مطالعات و مقررات بانکی بانک مرکزی، ترجمه مدیریت یکپارچه ریسک شناسایی مشتری، نظرات پیشنهادی کمیته نظارت بر بانکداری بانک تسویه بین‌المللی، اکتبر ۲۰۰۴، اسفند ۱۳۸۳، ص ۵. برای مطالعه بیشتر، رک: نجات زادگان، مجید، «بایسته‌های مقابله با پول‌شویی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، ۱۳۹۵، (ص ۱۰۸).

۳. ماده ۱۳ قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم، مصوب ۱۳۹۴/۱۱/۱۳.

صدقی، حسین، **اصول ۲۹ گانه برای نظارت بانکی مؤثر**، اداره مطالعات و مقررات بانکی بانک مرکزی، (ترجمه اصول ۲۹ گانه برای نظارت بانکی مؤثر از انتشارات کمیته نظارت بر بانکداری بال، سپتامبر ۲۰۱۲)، پاییز ۱۳۹۳، ص ۷۸.

۴. رک: وب‌گاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://irancreditscoring.com/services/departments/Index.aspx?ObjId=997&PageId=997>

همچنین با توجه به اینکه سامانه ملی اعتبارسنجی در روند تهیه گزارش‌های اعتباری یا در گزارش‌های تهیه‌شده امکان بررسی یا ارائه اطلاعاتی در موارد زیر را فراهم می‌آورد، از این منظر نیز اعتبارسنجی به تحقق شناسایی مشتری کمک می‌کند:

۱. وضعیت اطلاعات هویتی مشتری در بانک‌های مختلف بر مبنای تاریخ به‌روزرسانی اطلاعات در هر بانک.
۲. وضعیت اعتباری ضامنین قراردادهای مختلف مشتری.
۳. تغییرات اطلاعات آدرس مشتری در بانک‌های مختلف.
۴. تغییرات مربوط به اطلاعات هویتی.
۵. تغییرات مربوط به انواع وضعیت منفی مرتبط با مشتری و غیره.
۶. تطابق دائم و مستمر اطلاعات هویتی و نشانی مشتری با پایگاه داده‌های ثبت‌احوال از طریق کد ملی مشتری.
۷. فراهم بودن امکان اخذ استعلام و دریافت گزارش اعتباری در خصوص کلیه ذی‌نفعان یک درخواست اعتباری (به‌عنوان مثال استعلام در خصوص وضعیت اعتباری سهام‌داران، مدیران و غیره).
۸. فراهم بودن امکان اتصال سامانه به سایر بانک‌های اطلاعاتی موجود در کشور به منظور درج سوابق منفی هویتی مشتری، مانند سوابق منفی مالیاتی، ورشکستگی، چک برگشتی، ضمانت‌نامه‌ها، LC ها و غیره^۱.
۹. امکان مشاهده سابقه تغییرات اطلاعات مربوط به یک شخص، مانند اطلاعات هویتی، آدرس، تماس و غیره، در گزارش سابقه.
۱۰. امکان دسترسی به اطلاعاتی از اشخاص در خصوص مشخصات هویتی، وضعیت منفی، مشخصات تماس، مشخصات آدرس و همچنین تعداد استعلام‌های صورت‌گرفته از شخص در ۱ ماه، ۳ ماه، ۶ ماه و ۱۲ ماه گذشته از طریق گزارش پایه یا همان گزارش Basic.

۱. ر.ک: وب‌گاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://irancreditscoring.com/Services/Departments/?ObjId=994&PageId=994>

۲.۲. تسهیل شناسایی معاملات و عملیات مشکوک

شناسایی معاملات و عملیات مشکوک (معاملات و عملیاتی که اشخاص با در دست داشتن اطلاعات یا قراین و شواهد منطقی^۱ گمان پیدا کنند که این عملیات و معاملات به‌منظور پول‌شویی انجام می‌شود)^{۲،۳،۴} به مجموعه‌ای از اقدامات اطلاق می‌گردد که هدف از آن شناسایی این نوع معاملات و عملیات رخ داده در یک بانک یا مؤسسه اعتباری، از جمله تحرکات غیرمعمول حساب (به‌عنوان مثال نقل و انتقال حجم قابل ملاحظه وجه نقد برخلاف رویه‌های معمول فعالیت مشتری)، است.^۵ در این راستا، بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی مکلف است که به‌منظور نظارت بر تراکنش‌های مشتری از سیستم نظارتی خودکار و مبتنی بر فناوری اطلاعات استفاده کند که بتواند تمام حساب‌های مشتریان و تراکنش‌هایی را که به نفع یا دستور ایشان انجام شده است، پوشش دهد و یک تحلیل روندی از فعالیت‌های تراکنشی مشتری و روابط و تراکنش‌های کاری غیرمعمول وی ارائه دهد.^۶

در گزارش‌های اعتبارسنجی یا خدمات مرتبطی که در این راستا ارائه می‌گردد، نشانه‌های مشکوک از راه‌های زیر به‌راحتی شناسایی شده و درنهایت امکان کشف معاملات و عملیات مشکوک به‌شدت افزایش می‌یابد:

۱. تبصره بند و ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی: قراین و شواهد منطقی عبارت است از شرایط و مقتضیاتی که یک انسان متعارف را وادار به تحقیق درخصوص منشأ مال و سپرده‌گذاری یا سایر عملیات مربوط می‌کند.
۲. بند و ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی.
۳. بند ۷ ماده ۱ دستورالعمل شناسایی معاملات مشکوک و شیوه گزارش دهی مصوب هشتمین جلسه شورای عالی مبارزه با پول‌شویی مورخ ۱۳۸۹/۱۱/۲۰.
۴. بند ۵ ماده ۱ دستورالعمل نحوه مراقبت از اشخاص مظنون در مؤسسات اعتباری مصوب هشتمین جلسه شورای عالی مبارزه با پول‌شویی مورخ ۱۳۸۹/۱۱/۲۰: «معاملات و عملیات مشکوک: معاملات و عملیاتی که اشخاص با در دست داشتن اطلاعات و یا قراین و شواهد منطقی ظن پیدا کنند که این معاملات و عملیات به‌منظور پول‌شویی و یا تأمین مالی تروریسم انجام می‌شود».
۵. برای مطالعه بیشتر، رک: صدقی، حسین، اصول ۲۹ گانه برای نظارت بانکی مؤثر، اداره مطالعات و مقررات بانکی بانک مرکزی، (ترجمه اصول ۲۹ گانه برای نظارت بانکی مؤثر از انتشارات کمیته نظارت بر بانکداری بال، سپتامبر ۲۰۱۲)، پاییز ۱۳۹۳، (ص ۷۹).
۶. مهجوریان قمی، فاطمه، مدیریت مؤثر ریسک‌های مرتبط با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم، اداره مبارزه با پول‌شویی بانک مرکزی، (ترجمه مدیریت مؤثر ریسک‌های مرتبط با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم، از انتشارات کمیته نظارت بانکی بال، ژانویه ۲۰۱۴)، اردیبهشت ۱۳۹۳، ص ۱۲.

۱. گزارش‌های مربوط به میزان و نحوه برداشت وجوه.
۲. گزارش رفتارهای غیرمنطقی مانند برداشت ناگهانی وجوه.
۳. تعیین سقف عملکردی مورد انتظار مشتری و تطابق عملکرد وی با این سقف.
۴. تشریح کامل روند بازپرداخت کلیه تسهیلات دریافتی توسط مشتری در کل نظام بانکی کشور به تفکیک هر قرارداد (خاتمه‌یافته یا در جریان).
۵. ارائه گزارش به‌روز آمار مراجعات مشتری به بانک‌های مختلف تحت عنوان گزارش آمار استعمال.
۶. ارائه گزارش تفصیلی در خصوص تغییرات اطلاعات مهم مرتبط با مشتری، مانند تغییرات اطلاعات آدرس مشتری در بانک‌های مختلف، تغییرات مربوط به اطلاعات هویتی، تغییرات مربوط به انواع وضعیت‌های منفی مرتبط با مشتری و غیره.
۷. متصل بودن تمامی اطلاعات مربوط به مشتری به یک شناسه منحصر به فرد ملی.
۸. فراهم بودن امکان اخذ استعمال و دریافت گزارش اعتباری در خصوص کلیه ذی‌نفعان یک درخواست اعتباری (به‌عنوان مثال استعمال در خصوص وضعیت اعتباری سهام‌داران، مدیران و غیره).
۹. فراهم بودن امکان اتصال سامانه به سایر بانک‌های اطلاعاتی موجود در کشور برای درج سوابق منفی هویتی مشتری، مانند سوابق منفی مالیاتی، ورشکستگی، چک برگشتی، ضمانت‌نامه‌ها، LCها و غیره^۱.

۲.۳. تسهیل گزارش‌دهی در خصوص معاملات و عملیات مشکوک و افراد فاقد هویت یا دارای هویت مشکوک

در قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم^۲، آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی و نیز دستورالعمل شناسایی معاملات مشکوک و شیوه گزارش‌دهی، تعریفی از گزارش‌دهی به‌عمل نیامده است، اما با توجه به جایگاه استفاده از این لغت در بخشنامه‌ها و آیین‌نامه‌های مربوط به

۱. ر.ک: وب‌گاه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به نشانی:

<http://irancreditscoring.com/Services/Departments/?ObjId=994&PageId=994>

۲. ماده ۱۴ قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم مصوب ۱۳۹۴/۱۱/۱۳، کلیه اشخاص مشمول قانون مبارزه با پول‌شویی را مکلف به گزارش‌دهی نموده است.

پول‌شویی، می‌توان گزارش‌دهی را به معنای اعلام یک واقعه یا رویداد و یا توصیفی از یک وضعیت در قالب مشخص‌شده از سوی مقنن و به مرجع ذی‌صلاح بیان نمود.

بنا بر این تعریف، اگر آنچه توسط یک مؤسسه اعتباری به‌عنوان گزارش ارائه می‌شود، خارج از قالب مقرر یا به مقامی غیر از مقام صالح تسلیم گردد، می‌توان ادعا نمود که گزارش‌دهی صورت نپذیرفته است. در بحث پیش‌رو، مسلماً گزارش‌دهی در مفهوم خاص آن توسط سامانه ملی اعتبارسنجی اتفاق نمی‌افتد، اما به شرح زیر، خروجی سامانه در دست‌یابی به گزارش‌دهی موردنیاز برای مقابله با پول‌شویی مؤثر خواهد بود.

سامانه جامع نظارت اعتباری با فراهم ساختن امکان نظارت بر مشتری در زمینه تغییرات صورت‌پذیرفته در اطلاعات اعتباری و استعلام‌های وی، بانک‌ها را قادر می‌سازد تا با در اختیار داشتن وضعیت اعتباری مشتریان جدید و موجود خود در تمامی مراحل منحنی عمر مشتریان، بتوانند به نظارت بر آنها بپردازد و هرگونه تغییر یا تعارض در اطلاعات را به مراجع پیش‌بینی‌شده اعلام کند که این امر، یعنی نظارت مستمر بر عملکرد مشتری و اطلاع‌رسانی سریع در خصوص تغییر وضعیت وی به نهادهای مسئول در بانک، نقش بسزایی در تسهیل انجام وظایف مقرر برای بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی در مقابله با پول‌شویی دارد.

همچنین، سامانه هشدار عبور از خط قرمز مشتریان، از طریق اطلاع‌رسانی خودکار و سریع به مدیران بانک‌ها در خصوص وخیم شدن وضعیت یک مشتری از حیث تنزل رتبه اعتباری که ممکن است در اثر عوامل مختلفی، مانند بدهی مالیاتی، چک برگشتی، سابقه کیفی، برداشت ناگهانی وجوه یا رفتار مالی نامتعارف با الگوی رفتار پیش‌بینی‌شده برای مشتری حادث گردد، از طریق انواع روش‌های اطلاع‌رسانی، از جمله پیامک یا ایمیل و یا در قالب فایل الکترونیکی، مدیران بانکی را قادر می‌سازد تا در اسرع وقت در خصوص وضعیت اعتباری جدید مشتری خود تصمیمات لازم را اتخاذ کنند که این امر نیز مسئولان را در تهیه گزارش‌های دقیق و عمل به تکلیف گزارش‌دهی، وفق قوانین و مقررات مربوط به مبارزه با پول‌شویی یاری می‌رساند.

سامانه میراب، به‌عنوان یکی دیگر از محصولات شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران، پس از دریافت اطلاعات از متقاضیان جواز تأسیس، با برقراری ارتباط با سایر پایگاه داده‌های موجود در کشور، نسبت به صحت‌سنجی اطلاعات مندرج در هر فرم اقدام می‌کند و هرگونه

اظهار خلاف واقع در فرم، به‌مثابه یک امتیاز منفی تلقی می‌شود. درج این امتیاز منفی را باید به مفهوم گزارش وجود یک خلاف یا یک امر غیرمنطبق با واقع و به‌عنوان تسهیل گزارش معامله یا عملیات مشکوک توسط افراد مسئول در نظر گرفت.

گزارش‌هایی که پس از اعتبارسنجی، توسط سامانه ملی اعتبارسنجی تولید و در معرض استفاده قرار می‌گیرد، در صورت وجود مغایرت یا مشکوک بودن معامله یا عملیات، به درج نمره منفی در سوابق فرد می‌انجامد و سبب کاهش رتبه فرد می‌شود که این امر در واقع موجب تسهیل گزارش‌دهی معامله یا عملیات مشکوک می‌شود.

۲.۴. تسهیل شناسایی و کاهش ریسک پول‌شویی

ریسک پول‌شویی به معنی احتمال استفاده از یک مؤسسه مالی یا بانک توسط یک مشتری برای مقاصد پول‌شویی است؛ به‌عبارت‌دیگر ریسک هرگونه رابطه کاری، نقل و انتقال یا محصول مالی ارائه‌شده از سوی یک مؤسسه مالی یا بانک است که مشتری آن را به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم برای پول‌شویی به‌کار گیرد.^۱

همچنین، در تعریف دیگری ریسک پول‌شویی به مخاطرات و زیان‌های احتمالی وارده به یک بانک در اثر انجام عملیات پول‌شویی از سوی شعب یا کارکنان آن بانک، به‌صورت آگاهانه یا غیرآگاهانه و یا زیان‌های ناشی از رعایت نکردن قوانین و مقررات مربوط به مبارزه با پول‌شویی از سوی یک بانک، واحد یا پرسنلی از آن بانک اطلاق شده است.^۲

مقابله با ریسک که از آن در مفهومی وسیع‌تر تحت عنوان مدیریت ریسک^۳ یاد می‌شود، شامل مبارزه با پول‌شویی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ریسک‌های حوزه بانک‌داری نیز می‌گردد که اعتبارسنجی در راستای نیل به این امر، با تسهیل اموری چون شناسایی مشتری، شناسایی

۱. کشتکار، مریم، رویکرد و نظارت مبتنی بر ریسک برای پیشگیری از پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم، اداره مبارزه با پول‌شویی بانک مرکزی، اردیبهشت ۱۳۹۳، ص ۱۸.

۲. تجلی، سید آیت‌الله، مدیریت ریسک پول‌شویی (با تأکید بر بانک‌ها و مؤسسات مالی)، انتشارات تسنیم نگار، چاپ اول، پاییز ۱۳۸۹، ص ۸۹.

۳. مدیریت ریسک: فرایند شناسایی، ارزیابی، تجزیه و تحلیل و نحوه مواجهه مناسب با ریسک‌های عمده‌ای که تأثیرات نامطلوبی بر دستیابی به اهداف مؤسسه اعتباری دارند و همچنین نظارت مستمر بر آنها. دستورالعمل الزامات ناظر بر حاکمیت شرکتی در مؤسسات اعتباری غیردولتی مصوب دویست و سی و یکمین جلسه شورای پول و اعتبار، مورخ ۱۳۹۶/۲/۱۲، بند ۲۲ ماده ۱.

معاملات و عملیات مشکوک و گزارش‌دهی معاملات و عملیات مشکوک و افراد فاقد هویت یا دارای هویت مشکوک نقش مؤثری در این حوزه ایفا می‌کند و سبب کاهش ریسک پول‌شویی می‌گردد.

نتیجه‌گیری

همان‌گونه که اشاره شد، افزایش بیش‌ازپیش جرایم به‌عنوان یکی از چالش‌های بشر امروزی مطرح است که در این راستا پیشگیری از جرم به‌عنوان مجموعه تدابیر سیاست‌جنایی (به‌استثنای تدابیر نظام کیفری) که غایت انحصاری یا لااقل جزئی از آن، تحدید امکان وقوع مجموعه اقدام‌های مجرمانه از طریق غیرممکن کردن و دشوار کردن یا کمتر محتمل نمودن آنها^۱، به‌منظور مبارزه با این پدیده مورد توجه قرار گرفته است. استفاده از اعتبارسنجی برای پیشگیری از پول‌شویی را می‌توان در زمره پیشگیری فنی از جرم دسته‌بندی و توصیه کرد؛^۲ چنان‌که استفاده از این ابزار به‌عنوان یکی از ضرورت‌های نظام بانک‌داری ایران در بسیاری از قوانین و مقررات نیز مورد تأکید واقع شده است تا از این طریق بتوان از بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین دروازه‌های شستشوی پول‌های کثیف در مقابل پول‌شویی حفاظت نمود.

اعتبارسنجی قادر است تا از طریق بررسی دائمی و مستمر وضعیت و انطباق اطلاعات هویتی، شغلی، نشانی و غیره مشتری با پایگاه‌های دولتی مربوطه و نیز ارائه چهره‌ای شفاف از وضعیت مالی و اعتباری مشتری، تمامی زوایای وضعیت مشتری را برای بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی آشکار و بدین سبب شناسایی مشتری را تسهیل کند. از سوی دیگر، با توجه به اینکه برای هر مشتری بر اساس سوابق، یک الگوی رفتار مالی پیش‌بینی شده است، هرگونه عملکرد خارج از این چهارچوب توسط سامانه شناسایی و در گزارش‌های آن درج و به‌نحو مقتضی به اطلاع عوامل مسئول رسانده می‌شود که این امر به شناسایی معاملات و عملیات مشکوک کمک می‌کند. با توجه به نقش اعتبارسنجی در تسهیل شناسایی مشتری به شرح پیش‌گفته و ارائه اطلاعات مربوطه به وضعیت مشکوک به شیوه مناسب و به‌فوریت، گزارش‌دهی توسط نهادهای مسئول در

۱. گسن، ریمون، **جرم‌شناسی کاربردی**، ترجمه مهدی کی‌نیا، تهران: انتشارات علامه طباطبائی، ۱۳۷۰، ص ۱۳۳.
 ۲. برای مطالعه بیشتر در خصوص پیشگیری فنی از جرم، رک: خانعلی پور واجارگاه، سکینه، **پیشگیری فنی از جرم**، نشر میزان، چاپ اول، بهار ۱۳۹۰.

خصوص مواردی که گزارش‌دهی الزامی عنوان شده است، به سرعت و دقت انجام می‌پذیرد و سبب بهبود گزارش‌دهی به نهاد مبارزه با پول‌شویی می‌گردد. همچنین، اعتبارسنجی با پایش عوامل مؤثر در پول‌شویی به شرحی که گذشت، ریسک پول‌شویی را که یکی از مهم‌ترین ریسک‌ها برای بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیر بانکی است، به حداقل می‌رساند.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

کتاب

۱. رهبر شمس کار، صدیقه، *رتبه‌بندی مشتریان چالشی فراروی بانک‌ها*، اداره مطالعات و مقررات بانکی بانک مرکزی، ویرایش ۱۳۸۹.
۲. کشتکار، مریم، *رویکرد و نظارت مبتنی بر ریسک برای پیشگیری از پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم*، اداره مبارزه با پول‌شویی بانک مرکزی، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۳.
۳. تجلی، سید آیت‌الله، *مدیریت ریسک پول‌شویی* (با تأکید بر بانک‌ها و مؤسسات مالی)، انتشارات تسنیم نگار، چاپ اول، پاییز ۱۳۸۹.
۴. خانعلی پور واجارگاه، سکینه، *پیشگیری فنی از جرم، نشر میزان*، چاپ اول، بهار ۱۳۹۰.

مقاله

۵. صبوری دیلمی، محمدحسن؛ شفیعی، سعیده، *پیامدهای پول‌شویی و راهکارهای پیکار با آن در ایران*، اطلاعات سیاسی-اقتصادی، خرداد و تیر ۱۳۸۸، شماره ۲۶۱ و ۲۶۲.
۶. زندی نیا، ابوالفضل (پرویز)، *اعتبارسنجی در آمریکا و اروپا*، تازه‌های اقتصاد، بهار ۱۳۸۶، شماره ۱۱۵.
۷. جلیلی، محمد، *سامانه اعتبارسنجی مشتریان بانکی و بیمه‌ای مطالعه موردی: تجربه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران*، پول و اقتصاد، دوره ۲، تابستان ۱۳۸۹، شماره ۴.
۸. پورسلیمی، مجتبی؛ کیخا، مهدی؛ سلمانی قرائی، کامران، *مدلی نوین برای برآورد حجم پول‌های کثیف در اقتصاد ایران (کاربرد روش‌های عددی و مسئله معکوس در اقتصاد)*، دو فصلنامه اقتصاد پولی، مالی (دانش و توسعه سابق) دوره جدید، سال بیست و سوم، بهار و تابستان ۱۳۹۵، شماره ۱۱.

پایان‌نامه

۹. نجات زادگان، مجید، «بایسته‌های مقابله با پول‌شویی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیر بانکی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، ۱۳۹۵.
۱۰. انواری، ابراهیم؛ زراءنژاد، منصور؛ بابعالی، وحید، «برآورد حجم پول‌های کثیف در ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۹۳.

جزوه

۱۱. نجفی ابرند آبادی، علی حسین، «تقریرات درس جرم شناسی، (پیشگیری)»، گردآوری: مهدی سید زاده، تنظیم: شهرام ابراهیمی، دوره کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، مجتمع آموزش عالی قم، ۱۳۸۲-۱۳۸۱.

قوانین

۱۲. قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱.
۱۳. پیوست بخشنامه شماره مب/۱۵۴۸ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۹ بانک مرکزی، مجموعه رهنمودهایی برای مدیریت مؤثر ریسک اعتباری.
۱۴. قانون تسهیل اعطای تسهیلات و کاهش هزینه‌های طرح و تسریع در اجرای طرح‌های تولیدی و افزایش منابع مالی و کارایی بانک‌ها مصوب ۱۳۸۶/۴/۵.
۱۵. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۸۷/۲/۱۷.
۱۶. آیین‌نامه نظام سنجش اعتبار مصوب ۱۳۸۶/۱۲/۲۲.
۱۷. قانون برنامه پنجم توسعه مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵.
۱۸. قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم مصوب ۱۳۹۴/۱۱/۱۳.
۱۹. سیاست‌های پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۲۰ شورای پول و اعتبار.
۲۰. ضوابط سیاستی - نظارتی شبکه بانکی کشور در سال ۱۳۸۸.
۲۱. پیوست بخشنامه شماره مب/۱۵۴۸ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۹ بانک مرکزی، مجموعه رهنمودهایی برای مدیریت مؤثر ریسک اعتباری.
۲۲. اساسنامه نمونه بانک‌های تجاری غیردولتی مصوب یک هزار و یکصد و هفتاد و سومین جلسه شورای پول و اعتبار مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۱۳ ابلاغی به‌موجب بخشنامه شماره ۹۲/۳۷۷۵۳۸ مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۲۲ بانک مرکزی.
۲۳. بند ۶ ماده ۱ دستورالعمل چگونگی شناسایی مشتریان مؤسسات اعتباری، مصوب ۱۳۸۷/۵/۲۳ کمیسیون اعتباری بانک مرکزی و بند ۱۱ ماده ۱ دستورالعمل چگونگی شناسایی مشتریان ایرانی مؤسسات اعتباری، مصوب هشتمین جلسه شورای عالی مبارزه با پول‌شویی مورخ ۱۳۸۹/۱۱/۲۰.
۲۴. آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی، مصوب ۱۳۸۸/۹/۱۴.
۲۵. دستورالعمل نحوه مراقبت از اشخاص مظنون در مؤسسات اعتباری، مصوب هشتمین جلسه شورای عالی مبارزه با پول‌شویی مورخ ۱۳۸۹/۱۱/۲۰.
۲۶. دستورالعمل شناسایی معاملات مشکوک و شیوه گزارش‌دهی، مصوب هشتمین جلسه شورای عالی مبارزه با پول‌شویی مورخ ۱۳۸۹/۱۱/۲۰.
۲۷. دستورالعمل الزامات ناظر بر حاکمیت شرکتی در مؤسسات اعتباری غیردولتی، مصوب دویست و سی و یکمین جلسه شورای پول و اعتبار مورخ ۱۳۹۶/۲/۱۲.

سایت‌های فارسی

28. <http://irancreditscoring.com>
 29. <http://www.irancreditbureau.com>
 30. <http://www.memacs.com>
 31. <http://mirabcreditscoring.ir/rotbeh/untitled.php>

ب) منابع انگلیسی

32. *The National Money Laundering Strategy for 1999*, The US Department of the Treasury / The US Department of Justice, Sep 1999.
 33. Yang, Lui, (2001) "New Issues In Credit Scoring Applications", George-August, University Gottingen, Institute For Wirtschafts informatics.

سایت‌های انگلیسی

34. http://www.fincen.gov/financial_institutions/msb/materials/far/prevention_guide.html

منابع انگلیسی دارای ترجمه فارسی

۳۵. صدقی، حسین، **اصول ۲۹ گانه برای نظارت بانکی مؤثر**، اداره مطالعات و مقررات بانکی بانک مرکزی، (ترجمه اصول ۲۹ گانه برای نظارت بانکی مؤثر از انتشارات کمیته نظارت بر بانک‌داری بال، سپتامبر ۲۰۱۲) پاییز ۱۳۹۳، ص ۷۸.
۳۶. مهجوریان قمی، فاطمه، **مدیریت مؤثر ریسک‌های مرتبط با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم**، اداره مبارزه با پول‌شویی بانک مرکزی، (ترجمه مدیریت مؤثر ریسک‌های مرتبط با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم، از انتشارات کمیته نظارت بانکی بال، ژانویه ۲۰۱۴)، اردیبهشت ۱۳۹۳.
۳۷. بی‌نام، **ارزیابی ریسک‌های جهانی در دوره ۲۰۲۰-۲۰۱۰**، دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، فروردین ماه ۱۳۹۱، شماره مسلسل ۱۲۳۳۵.
۳۸. ارجمند نژاد، عبدالمهدی، **مدیریت یکپارچه ریسک شناسایی مشتری**، اداره مطالعات و مقررات بانکی بانک مرکزی، (ترجمه مدیریت یکپارچه ریسک شناسایی مشتری، نظرات پیشنهادی کمیته نظارت بر بانک‌داری بانک تسویه بین‌المللی، اکتبر ۲۰۰۴)، اسفند ۱۳۸۳.
۳۹. گسن، ریمون، **جرم‌شناسی کاربردی**، ترجمه مهدی کی نیا، تهران: انتشارات علامه طباطبائی، ۱۳۷۰.